

Eiendomsret tageres, og efter denne Taxation skulde det da findes, hvormeget hver Part skulde have. Da dette imidlertid viste sig mindre gjennemførligt, opgav man det, og ved kongelig Resolution af 25de Mai 1842 ordnedes Forholdet saaledes, at Kongen eller Staten fik 9,500 Tønder Land ublagt, og Bornholms Beboere Resten, nemlig 11,500 Tønder Land, hvilke bleve forbeelte mellem Sognene i Forhold til deres Hartkorn. Det er disse 11,500 Tønder Land, der omhandles i nærværende Lovforslag. Den Omstændighed, at de bleve forbeelte imellem Sognene efter Hartkornet, ledede flere Hartkornseiere paa den Tanke, at disse Fordele alene hørte Hartkornet til, og derfor ogsaa i de enkelte Sogne burde særlicgt udskiftes mellem Hartkornseierne. De bestyrkedes i denne Tanke ved forskjellige Resolutioner, der afgaves af Renteskammeret paa Skrivelser desangaaende, og de bestyrkedes ligeledes deri ved Udtalelser fra den højeste Autoritet paa Den, nemlig fra Amtet. I Overeensstemmelse med denne Anskuelse forlangte Hartkornseierne allerede temmelig tidligt i enkelte Sogne, at det, der var tillagt Sognet, skulde udskiftes i Henhold til Udskiftningsforordningen af 23de April 1781. Udskiftningen imellem Kongen som Eier og Bornholms Beboere som Brugere var allerede tilendebragt i 1848, og jeg troer, at Udskiftningen indenfor de enkelte Sogne allerede begyndte i Difter Sogn i 1849, og blev tilendebragt i dette første Sogn i November 1850; men ved denne Udskiftning bleve Huusmændene fuldstændigt forbigaaede; det Hele blev tillagt Hartkornseierne. Udskiftningen blev foretaget i Henhold til Udskiftningsforordningen af 23de April 1781, men desuagtet blev der dog ikke taget det Hensyn, som denne Forordning bestemmer, at der skal tages, naar det i sammes § 19 hedder, at ved Udskiftninger af de deri omhandlede Overdrev skulde Amtmændene og Landvæsenscommissarierne „søge at overlægge og afgjøre med Lodseierne, hvorledes dem en forholdsmæssig Græsning, imod hvad dem ved Udskiftningen betages, efter enhver Byes særdeles Omstændigheder bedst og beleiligt kan være at tillægge.“ Ifølge denne Forordning skulde der altsaa, naar saadanne Overdrev skulde udskiftes, hvortil Hartkornseiernes Eiendomsret ingensinde

havde været bestridt, desuagtet tages Hensyn til Huusmændene, og der skulde overlægges, hvorledes der kunde tillægges dem Vederlag for den Græsning, der blev dem berøvet, men paa Bornholm, hvor Hartkornseiernes Eiendomsret fra først af blev bestridt, tillagde man ikke Huusmændene det Allermindste. Huusmændene havde allerede fra Begyndelsen af været opmærksomme paa Sagen og ytret Utilfredshed med, at de ikke fik Noget, og da Udskiftningen var tilendebragt i det første Sogn, og de saaledes fik Visshed for, at de Intet vilde faae, blev deres Utilfredsheds Beger forfuldt, og de fandt sig da foranledigede til at sætte sig i Bevægelse. Imidlertid var den frie Forsatning indført her i Landet, og de vidste da ingen Bedre at henvende sig til end den danske Rigsdag. I Begyndelsen af 1851 indbragte de et Andragende til Rigsdagen, hvor det indkom i Folkethinget, og efterat det der havde været overveiet i et Udvalg, blev det, saavidt jeg husker, med Enstemmighed, henviist til Ministeriet. Indenrigsministeriet sendte derpaa Sagen til de bornholmste Communes Erklæring, men i disses Repræsentationer havde dengang ingen Huusmænd Sæde, og det er altsaa temmelig forstaaeligt, at, saavidt jeg veed, næsten alle Sognestandsforstanderne erklærede sig for, at Hartkornseierne alene eiede de omhandlede Lodder. Da Spørgsmaalet saaledes angik Eiendomsretten over tidnævnte Lodder, ubtalte Ministeriet sig for, at Sagen maatte undersøges for Domstolene og afgjøres ad Retteens Vej. Da Bornholm imidlertid bestaaer af 15 Sogne, og der er 4 Jurisdictioner paa Den, besluttede man kun at prøve Rettergang for 2 Sognes Vedkommende, nemlig for et af de sydlige og et af de nordlige. I det nordlige Sogn Difter, som dengang allerede var udskiftet, afviste imidlertid Retteen Sagen, fordi Paastanden der gik ud paa, at Udskiftningen skulde erkjendes uefterrettelig, og Retteen meente sig at være incompetent til at paakjende dette Spørgsmaal, der formeentlig henhørte under Overlandvæsenscommissionen. For det sydlige (Aker) Sogn fortsattes derimod Processen, og efter flere Aars Forløb og efter mange Bryderier for Huusmændene, som havde Bepvær nok med at bevare Sammenholdet —